

Nader onderzoek vleermuizen Rijnhaven Oost, Alphen aan de Rijn

Soortgericht onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming

27 oktober 2021

Kenmerk R001-1281577VON-V01-ssc-NL

Verantwoording

Titel	Nader onderzoek vleermuizen Rijnhaven Oost, Alphen aan de Rijn
Opdrachtgever	Gemeente Alphen aan den Rijn
Projectleider	Sietse-Jelle Bijkerk MSc.
Auteur(s)	Violeta Onland
Tweede lezer	Harm Bolle
Projectnummer	1281577
Aantal pagina's	13
Datum	27 oktober 2021
Handtekening	Ontbreekt in verband met digitale verwerking. Dit rapport is aantoonbaar vrijgegeven.

Colofon

TAUW bv
Australiëlaan 5
Postbus 3015
3502 GA Utrecht
T +31 30 28 24 82 4
E info.utrecht@tauw.com

Inhoud

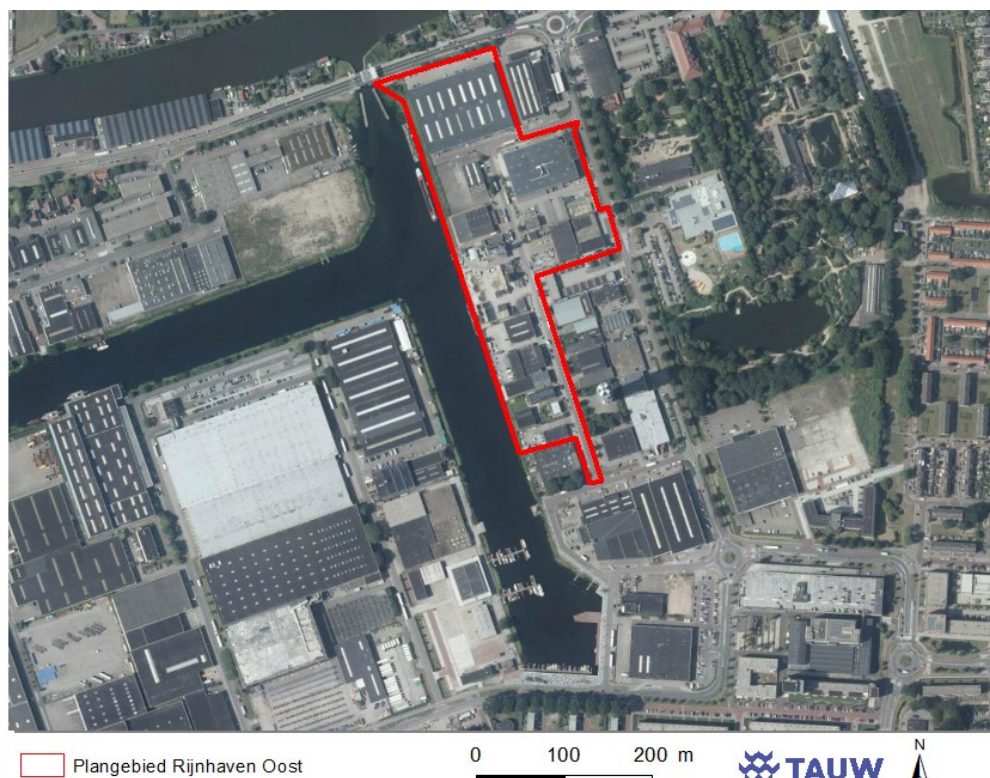
1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding en doel onderzoek	4
1.2	Huidige situatie en ontwikkeling	5
2	Methode.....	5
3	Resultaten en effectbepaling.....	7
3.1	Resultaten	7
3.1.1	Verblijfplaatsen.....	8
3.1.2	Effectbepaling verblijfplaatsen	11
3.1.3	Foerageergebieden en vliegroutes	11
3.1.4	Effectenbepaling foerageergebieden en vliegroutes.....	11
4	Conclusie.....	11
4.1	Conclusie	12
4.2	Ontheffing.....	12
4.3	Overige maatregelen.....	12
5	Literatuur	13

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel onderzoek

Gemeente Alphen aan den Rijn is voornemens een herontwikkeling uit te voeren aan een deel van de Rijnhaven rondom de Energieweg in Alphen aan den Rijn (zie figuur 1.1). Voor de herontwikkeling dient de reeds aanwezige bebouwing (grotendeels) te worden gesloopt zodat het gebied kan worden omgevormd van industrieterrein naar woonwijk. Het is onduidelijk welke bebouwing precies gaat wijken voor de nieuwe woonwijk. Om het voornemen te kunnen realiseren is een bestemmingsplanwijziging noodzakelijk. Deze herinrichtingsplannen zijn getoetst aan de Wet natuurbescherming (ODMH-rapportage met kenmerk 2020316664 d.d. 01 maart 2021). Hieruit bleek dat negatieve effecten door het plan op verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen niet uitgesloten kunnen worden.

TAUW heeft in 2021 soortgericht onderzoek uitgevoerd om de functie van het plangebied voor vleermuizen te bepalen. Dit rapport doet verslag van dit nader onderzoek.

Figuur 1.1 Plangebied Rijnhaven oost

1.2 Huidige situatie en ontwikkeling

Het plangebied uit meerdere bedrijfs(verzamel)gebouwen en enkele woningen. Alle gebouwen zijn voorzien van platte daken. Binnen het plangebied is slechts in zeer beperkte mate groen aanwezig, het gaat daarbij om enkele grasvelden, rietruigte en enkele bomen. Het resterende deel van het plangebied bestaat uit verharding. In figuur 1.1 is de begrenzing van het plangebied opgenomen. En figuur 1.2 geeft een sfeerimpressie van het plangebied.

Het voornemen is om de reeds aanwezige bebouwing (grotendeels) te slopen en het gebied om te vormen van industrieterrein naar woonwijk. De ligging van de wegen blijft in beginsel ongewijzigd, verdere details over de inrichting van het plangebied en welke gebouwen gesloopt gaan worden zijn nog niet bekend. Voor het onderzoek is daarom uitgegaan van het worst case scenario, dat alle gebouwen gesloopt worden. Om het voornemen te kunnen realiseren zal een bestemmingsplanwijziging noodzakelijk zijn.

Figuur 1.2 Impressie van het plangebied. Links een van de bedrijfsverzamelgebouwen. Rechts een van de woningen met op de achtergrond bedrijfsgebouwen.

2 Methode

Het vleermuizenonderzoek is uitgevoerd conform het Vleermuizenprotocol 2021 van het Netwerk Groene Bureaus (NGB, 2021). Dit is gedaan met behulp van een batdetector (type: Petterson D240X). Een batdetector is een apparaat dat ultrasone geluiden, die een vleermuis maakt, omzet in voor de mens hoorbare tikkende geluiden. Aan de hand van het ritme en de frequentie kan worden bepaald om welke vleermuissoort het gaat. Voor het determineren van soorten wordt daarnaast gebruik gemaakt van opnameapparatuur en het programma Batsounds. Ter aanvulling is er tijdens het onderzoek ook gebruik gemaakt van warmtebeeldkijkers.

Om verblijfplaatsen in kaart te brengen, is het plangebied (zie figuur 2.1) vanaf de openbare weg onderzocht door vier ervaren ecologen. Potentiële verblijfplaatsen of functies achter de gebouwen zijn vanaf de straatkant echter ook waar te nemen en zodoende is het gebied goed onderzocht. De ecologen hebben door het plangebied gelopen en gepost. Bij het rondlopen is gekeken naar vleermuisactiviteit en vleermuisgedrag.

In totaal zijn er vijf veldbezoeken in de periode mei tot en met september uitgevoerd met vier ervaren ecologen per bezoek. Het derde bezoek is opgesplitst in twee deelbezoeken (zie tabel 2.1). Dit bezoek is uitgevoerd op twee opeenvolgende ochtenden, door twee ervaren ecologen, waarbij de focus van de eerste ochtend op het zuidelijke deel lag en de tweede ochtend op het noordelijke deel. Het uitvoeren van meerdere bezoeken is nodig, omdat vleermuizen gebruik maken van een netwerk van verblijfplaatsen met bijbehorende foerageergebieden en routes tussen deze plekken. Door de bezoeken te spreiden en alle gebouwen mee te nemen in het onderzoek wordt een beter beeld verkregen van de aanwezigheid van vleermuizen in het plangebied en hiermee van de betekenis van het plangebied voor vleermuizen. Het veldwerk is sterk weersafhankelijk en is alleen bij gunstige weersomstandigheden uitgevoerd. Dit houdt voor vleermuizen in dat er geen of weinig neerslag is en niet te veel wind. In tabel 2.1 zijn de data en weersomstandigheden van de veldbezoeken weergegeven.

Figuur 2.1 Overzicht van het plangebied. De Paarse gebouwen hebben zichtbare ruimtes voor vleermuizen.. Bij overige gebouwen in het plangebied zijn veelal door omvang en staat van onderhoud, atypische en suboptimale locaties voor verblijfplaatsen mogelijk. Alle gebouwen in het plangebied onderzocht.

Tabel 2.1 Veldbezoeken voor het nader onderzoek naar vleermuizen

Bezoek	Plangebied	Datum en tijd bezoek	Weersomstandigheden
1	Totaal	27 mei 2021 21.45 – 00.15	Onbewolkt, droog, windkracht 2, circa 9 graden Celsius
2	Totaal	23 juni 2021 22.00 – 00.36	Half bewolkt, droog, windkracht 2, circa 15 graden Celsius
3a	Zuidelijke deel	7 juli 2021 02.25 – 05.30	Bewolkt, droog, windkracht 2, circa 13 graden Celsius
3b	Noordelijke deel	8 juli 2021 02.25 – 05.25	Bewolkt, droog, windkracht 2, circa 14 graden Celsius
4	Totaal	19 augustus 2021 21.00 – 02:00	Onbewolkt. Droog, windkracht 2, circa 12 graden Celsius
5	Totaal	9 september 2021 23.30 – 02:00	Half bewolkt, droog, windkracht 1, circa 17 graden Celsius

3 Resultaten en effectbepaling

3.1 Resultaten

Hieronder worden kort per bezoek de resultaten weergegeven, waarna de effecten worden bepaald van het voornemen op de vleermuizen.

Bezoek 1

Tijdens het avondbezoek zijn drie zomerverblijfplaatsen aangetroffen van de gewone dwergvleermuis. Hiervan zijn er twee zomerverblijfplaatsen vastgesteld, één aan de noordwesthoek en één aan de zuidwesthoek van het gebouw aan de Energieweg 7 en één zomerverblijfplaats op de zuid oosthoek van het gebouw aan de Energieweg 9 (zie figuur 3.1). Ten noordwesten van het plangebied bij brug zijn 10 foeragerende gewone dwergvleermuizen gehoord. Verder is er buiten het plangebied een gewone dwergvleermuis waargenomen, foeragerend in de bomenrij ten oosten van het plangebied.

Bezoek 2

Gedurende het tweede avondbezoek is veel minder activiteit waargenomen. In het noorden van het plangebied langs het kanaal foerageerde een gewone dwergvleermuis met enige regelmaat. Tegen het einde van het bezoek zijn er nog circa drie gewone dwergvleermuizen waargenomen foeragerend boven het kanaal bij de brug en passerend langs de oever van het kanaal. Eén invliegende gewone dwergvleermuis is gezien aan de zuidkant van het gebouw aan de Energieweg 5.

Bezoek 3a

Tijdens dit ochtendbezoek is het zuidelijke deel van het plangebied onderzocht. Er zijn geen verblijfplaatsen aangetroffen gedurende het bezoek. Kort voor zonsopkomst zijn twee gewone dwergvleermuizen waargenomen foeragerend en sociaal gedrag vertonend rondom Energieweg 7.

Bezoek 3b

Voor dit bezoek werd het noordelijke deel van het plangebied onderzocht. Gedurende het bezoek werden er enkele overvliegende gewone dwergvleermuizen waargenomen en foeragerende er enkele gewone dwergvleermuizen boven het kanaal langs de oever en bij de brug. Aan het eind van het bezoek is een invliegende gewone dwergvleermuis waargenomen onder dakrand noordoosthoek Energieweg 7.

Bezoek 4

Gedurende het avondbezoek al vroeg de eerste gewone dwergvleermuis waargenomen foeragerend in het plangebied. Later nog drie gewone dwergvleermuizen foeragerend boven het kanaal bij de haven ten zuiden van het plangebied. Tijdens dit bezoek zijn er geen uit- of invliegers of zwermende vleermuizen gezien. Er is geen vliegroute of nadrukkelijke aanwezigheid van foeragerende vleermuizen waargenomen in het plangebied.

Bezoek 5

Gedurende het laatste avondbezoek was het rustig met op twee plaatsen activiteit. Aan de oostzijde van het plangebied werd een baltzende gewone dwergvleermuis waargenomen met name rondom gebouw aan de Energieweg 14. Op dit adres is een paarverblijf vastgesteld. Het gebouw ligt buiten het plangebied, maar het paarterritorium zoals weergegeven in figuur 3.1 overlapt deels met het plangebied. Verder foerageerde vleermuizen boven het kanaal bij de haven, met name gewone dwergvleermuis maar af en toe is ook een ruige dwergvleermuis waargenomen. Tijdens dit bezoek is geen verblijfplaats binnen het plangebied aangetroffen.

3.1.1 Verblijfplaatsen

Er zijn tijdens de voorjaarsbezoeken in het zuidelijke deel van het plangebied vijf zomerverblijfplaatsen aangetroffen, verspreid over drie adressen aan de Energieweg namelijk: Energieweg 5, 7 en 9. Daarnaast is een paarterritorium vastgesteld aan de oostkant binnen het plangebied met een paarverblijfplaats aan de Energieweg 14. Dit gebouw valt net buiten de begrenzing van het plangebied (zie figuur 3.1).

Het gaat om zomerverblijfplaatsen met kleine aantallen (1-5 individuen) van gewone dwergvleermuizen. De verblijfplaatsen zijn gevonden door waarnemingen van invliegers, uitvliegers. Door met een zaklamp onder de boeibord te schijnen zijn ook individuen in de verblijfplaatsen gevonden.

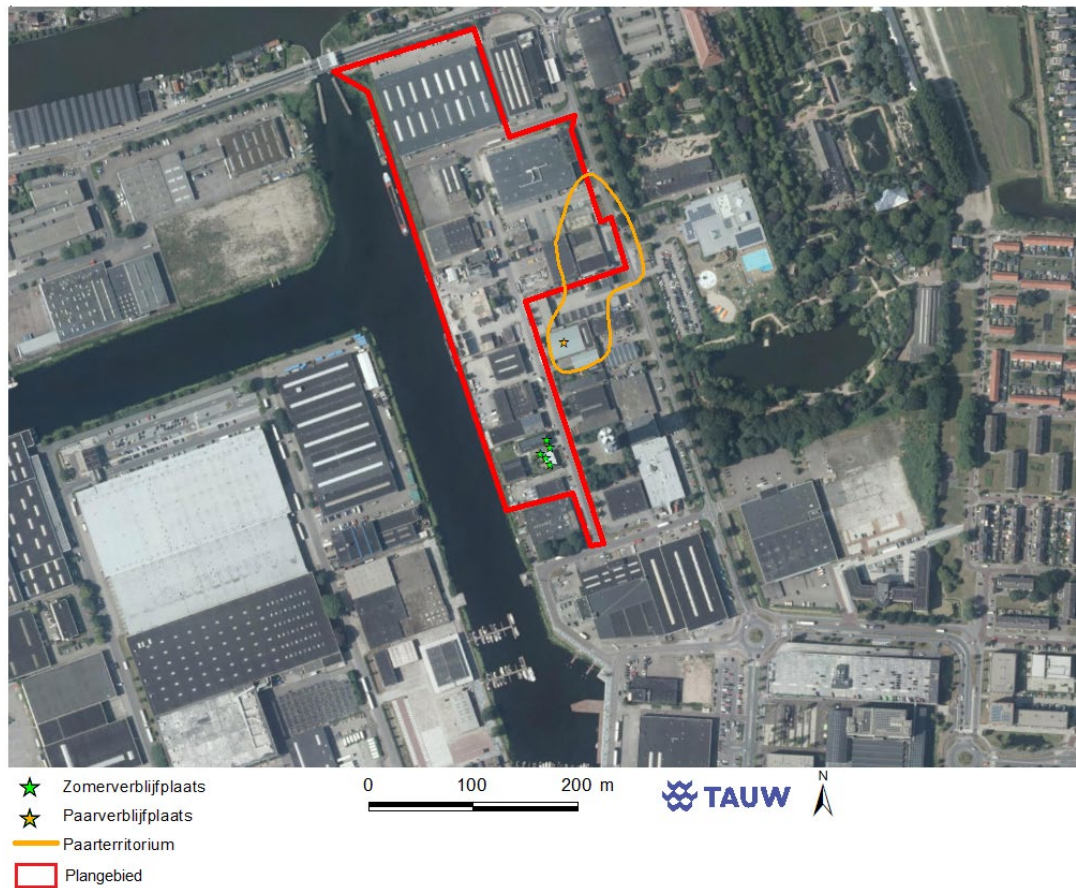
In het najaar is een paarverblijfplaats geconstateerd aan de Energieweg 14. Dit gebouw ligt echter buiten de begrenzing van het plangebied. Het paarterritorium zoals ook aangegeven in figuur 3.1 overlapt gedeeltelijk met het plangebied.

Er zijn in het plangebied geen kraamverblijfplaatsen of massawinterverblijfplaatsen aangetroffen. Tabel 3.1 geeft een weergave van de locaties van de zomerverblijfplaatsen en het paarverblijfplaats in het plangebied. Figuur 3.2 geeft een beeld van de gevonden invliegopeningen van de zomerverblijven in de gebouwen aan de Energieweg 7 en 9.

Tabel 3.1 Adressen met verblijfplaatsen in plangebied complex 290

Adres	Type verblijfplaats	Soort	Aantal	Locatie
Energieweg 5	Zomerverblijfplaats	Gewone dwergvleermuis	1	Noordwesthoek van gebouw onder dakbetimmering
Energieweg 7	Zomerverblijfplaats	Gewone dwergvleermuis	2	Zuidwesthoek van gebouw onder dakbetimmering
Energieweg 7	Zomerverblijfplaats	Gewone dwergvleermuis	4	Noordwesthoek van gebouw, onder dakbetimmering.
Energieweg 7	Zomerverblijfplaats	Gewone dwergvleermuis	1	Gevel noordoosthoek van gebouw*
Energieweg 9	Zomerverblijfplaats	Gewone dwergvleermuis	2	Gevel zuidoosthoek van gebouw*
Energieweg 14	Paarverblijfplaats	Gewone dwergvleermuis	1	Locatie onduidelijk*

* betekent dat de exacte locatie van de verblijfplaats niet bepaald kon worden.

Figuur 3.1 Plangebied met locaties van de 5 zomerverblijven Energieweg 5, 7, en 9 en paarterritorium met paarverblijf aan de Energieweg 14.

Figuur 3.2 Gevels van de gebouwen aan de Energieweg 7 (links) en 9 (rechts) waar zich 2 zomerverblijven van de gewone dwergvleermuis bevinden (rode cirkels)

3.1.2 Effectbepaling verblijfplaatsen

Indien er voor de ruimtelijke ontwikkeling werkzaamheden uitgevoerd moeten aan de gebouwen aan de Energieweg 5, 7 en/of 9, zullen de verblijfplaatsen welke tijdens het onderzoek zijn aangetroffen in deze gebouwen verloren gaan. Het vernietigen van de verblijfplaatsen is een overtreding van de Wnb, artikel 3.5, lid 4. Het paarverblijfplaats aan de Energieweg 14 zal niet worden aangetast door de werkzaamheden omdat dit gebouw buiten het plangebied van de werkzaamheden valt. Negatieve effecten op het paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis zijn uitgesloten. Daarnaast worden de vleermuizen door de werkzaamheden aan de gebouwen verstoord (overtreding van de Wnb, artikel 3.5, lid 2) en kunnen mogelijk gedood worden (overtreding van de Wnb, artikel 3.5, lid 1). Het aanvragen van een ontheffing Wnb is noodzakelijk.

3.1.3 Foerageergebieden en vliegroutes

Op diverse locaties in en rondom het plangebied wordt gevoerageerd door gewone dwergvleermuizen en in mindere mate door ruige dwergvleermuizen. Er waren echter geen aanwijzingen die duiden op de aanwezigheid van een vliegroute of de nadrukkelijke aanwezigheid van foeragerende vleermuizen in het plangebied. Daarmee vormt het plangebied geen deel van een essentiële vliegroute en/of een essentieel foerageergebied.

Het water ten westen van het plangebied is mogelijk wel (deel van) een essentieel foerageergebied of -vliegroute. Echter valt het water buiten de begrenzing van het plangebied en is daarom niet meegenomen in dit onderzoek. Een nader onderzoek naar de functie van het kanaal voor de vleermuizen kan hier uitsluitsel over geven.

3.1.4 Effectenbepaling foerageergebieden en vliegroutes

Door de voorgenomen ontwikkeling gaat er geen essentieel foerageergebied of (deel van) een essentiële vliegroute verloren. Negatieve effecten als gevolg van de werkzaamheden op essentieel foerageergebied en/of vliegroute kunnen daarom worden uitgesloten. Het aanvragen van een ontheffing is niet nodig. Wel moet rekening worden gehouden met foeragerende vleermuizen bij de uitvoering door geen verlichting te gebruiken tussen zonsondergang en zonsopkomst. Indien wel verlichting wordt gebruikt dient deze naar beneden gericht te worden en mag deze niet naar de watergangen, omliggende gebouwen en groen uitstralen.

4 Conclusie

Gemeente Alphen aan den Rijn is voornemens een herontwikkeling uit te voeren aan een deel van de Rijnhaven rondom de Energieweg in Alphen aan den Rijn. Om dit te kunnen realiseren is een bestemmingsplanwijziging noodzakelijk. Hiervoor is de haalbaarheid van het bestemmingsplan getoetst aan de Wnb. TAUW heeft hiervoor een nader onderzoek uitgevoerd om aan- of afwezigheid van verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen in het plangebied te bepalen.

4.1 Conclusie

Omdat er in totaal vijf verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen aanwezig zijn in de gebouwen aan de energieweg 5, 7 en 9 zijn vervolgstappen noodzakelijk.

Hiervoor zijn twee opties:

- Het ontzien van de vijf zomerverblijfplaatsen door geen werkzaamheden uit te voeren aan deze gebouwen
- Wanneer de verblijfplaatsen niet ontzien kunnen worden, dan zorgt de sloop voor het vernietigen van verblijfplaatsen (overtreding Wnb, artikel 3.5, lid 2, 4 en mogelijk lid 1). Het aanvragen van een ontheffing Wnb bij de provincie Zuid-Holland is dan noodzakelijk

Het bestemmingsplanwijziging is redelijkerwijs uitvoerbaar. Het is aannemelijk dat ontheffing verleend kan worden voor de aangetroffen beschermde verblijfplaatsen van vleermuizen. Er zijn geen kraam- en massawinterverblijfplaatsen aanwezig. De vijf zomerverblijven kunnen gecompenseerd worden door het bieden van (tijdelijke en permanente) alternatieve voorzieningen en door verder mitigerende maatregelen te nemen. Voorwaarde voor het verkrijgen van ontheffing is het aantonen van een wettelijk belang en onderbouwen van een alternatievenafweging. Voor het wettelijke belang dient onderbouwd te worden dat de ontwikkeling in het belang is van bijvoorbeeld: 1) de bescherming van flora en fauna en in stand houden natuurlijke habitats, 2) de volksgezondheid en openbare veiligheid of 3) dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.

4.2 Ontheffing

Het aanvragen van een ontheffing bij de provincie Zuid-Holland is noodzakelijk indien de verblijfplaatsen ongeschikt worden gemaakt of worden verstoord door de werkzaamheden. Voor een ontheffingsaanvraag is het noodzakelijk een activiteitenplan op te stellen. Hierin staat alle informatie over het voornemen, de onderzoeksresultaten en effecten op de populaties vleermuizen. Een belangrijk onderdeel zijn de maatregelen die genomen moeten worden om effecten op beschermde soorten te mitigeren (voorkomen) en te compenseren (artikel 3.8, lid 5c). Daarnaast is het van belang het wettelijk belang aan te tonen van het voornemen (artikel 3.8, lid 5b). Ook moet aangetoond worden dat er geen reële alternatieven zijn om hetzelfde te bereiken, die gunstiger uitpakken voor de betreffende soorten (artikel 3.8, lid 5a).

4.3 Overige maatregelen

Omdat vleermuizen in het plangebied en boven het kanaal foerageren en er meerdere verblijfplaatsen aanwezig zijn in de omgeving, moet hiermee rekening worden gehouden tijdens de werkzaamheden. Verlichting moet zowel tijdens de werkzaamheden als in de gebruiksfase niet aanstralen naar de parken en omliggende gebouwen. Naast maatregelen ten gunste van vleermuizen, zoals geconcludeerd in de natuurtoets (ODMH, 2021) moet ook rekening worden gehouden met algemene broedvogels tijdens de aanlegfase.

Wanneer deze maatregelen voor algemene broedvogels worden genomen zijn negatieve effecten van het voornemen op algemene broedvogels uitgesloten. Er geldt nog altijd een ontheffingsplicht voor het aantasten of verstoren van de vijf verblijfplaatsen van vleermuizen.

5 Literatuur

BIJ12, 2017. Kennisdocumenten vleermuizen, versie 1.0, juli 2017.

NGB, 2017. Soortinventarisatieprotocollen (versie juli 2017) in het kader van de Wet natuurbescherming.

Omgevingsdienst Midden-Holland, 2021. Quicksan ecologie herontwikkeling Rijnhaven in Alphen aan den Rijn. Versie concept, maart 2021.

Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging (2017) Vleermuisprotocol 2017, maart 2017. www.netwerkgroenebureaus.nl en www.zoogdiervereniging.nl.